

RESTAURAREA CASETELOR PICTATE ALE BĂNCILOR DE LEMN DE LA BISERICA REFORMATĂ DIN ILIENI - JUDEȚUL COVASNA

Maria Odry

Lucrările de restaurare-conservare începute în august 1994 s-au desfășurat cu avizul și aprobarea Oficiului pentru Patrimoniul Cultural Național jud. Covasna - Sf. Gheorghe.¹

Scurtă prezentare a bisericii - cetate de la Ilieni

Situată "la granița dintre Țara Bârsei și Trei Scaune", biserica-cetate de la Ilieni a fost construită pe un loc cu panoramă frumoasă, la sfârșitul sec. al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea în vechiul stil arhitectonic italian.

Prima atestare documentară incontestabilă o găsim în procesul verbal intitulat "Particulis Visitatio" din 11 ianuarie 1759: "Biserica ecleziastică reformată din Ilieni este la soare-apune de oraș, pe un mare munte împrejmuit de zid dublu de piatră".²

Băncile de lemn din interiorul bisericii au fost pictate, conform datelor din caseta principală, situată central, în anul 1786 de BARTI MOISE din Târgul Secuiesc. Cifra apare înscrisă de 2 ori, deasupra casetelor 4,5,6 și 11,12, 13, 14. Intenția artistului a fost de ornamentare a corului.

Aceste bănci, în număr de 22 (11 la est - 11 la vest) au o formă și o structură aparte. Cele din față au o formă curbată ca un S alungit în stânga și în dreapta, caseta fiind în adâncime de 2-2,5 cm față de extremități. Această formă ne trimite la un stil baroc însă un baroc târziu, rusticizat.

Dimensiunile unei casete sunt de 69 x 101 cm lățime, banca având înălțimea de 103 cm iar friza despărțitoare dintre casete 70

cm lungime și 26 cm lățime.

Ornamentica acestor casete poartă și ea pecetea unui baroc rustic. Fiind vorba de o biserică reformată, nu apar figuri de sfinți și îngeri, ci doar motive florale.

Motivul principal este “Floarea soarelui”. Denumirea îi aparține istoricului de artă din Sf. Gheorghe, Könya Adam care considera acest motiv unic în ansamblul bisericilor reformate din zonă.

Realizarea plastică și plasarea în pagină a acestora ne indică o mână foarte rutinată a zugravului în subțire sau a maestrului decorator.

Este remarcabilă ușurința cu care sunt trasate liniile curbe utilizate în realizarea vegetației bogate și a vrejurilor decorative, ușurință în care dispar problemele ridicate de perspectivă și de tridimensionalitate. Florile, “rujele” sau “lalelele” sunt tratate în mod absolut decorativ, deci bidimensional având un iz aparte de stilizare naivă-rustică. Însă coloritul, de exemplu valorația draperiilor sau realizarea petalelor prin laviu colorat dovedesc iscusința maestrului decorator de odinioară.

În cele 18 casete (numerotarea începând din partea de vest) motivele decorative utilizate nu se repetă, fiecare casetă fiind în cadrul aceluiași stil un unicat.

Motivul principal, floarea soarelui sau buchetul de lalele, este plasat întotdeauna central, având un chenar simplu sau dublu, care urmează linia curbată a casetelor. În colțurile chenarului sus-jos, stânga-dreapta sunt pictate lalele stilizate, albe sau negre, în funcție de gama de culori folosită în motivul central.

Deosebit este și faptul că, aceste flori denumite “floarea soarelui” au petalele albastre sau roșii și mijlocul caroiat cu romburi.

Starea casetelor înainte de restaurare

Băncile, din esență de brad, au suferit numeroase distrugerii datorită situației lor din trecut. Biserica nu a funcționat mult timp, interval în care aceste bănci au fost ținute în afara clădirii, în ploaie și în vânt.

Ideea restaurării bisericii, incluzând în această restaurare nu numai clădirea ci și mobilierul deteriorat (băncile și casetele de cor) îi aparține actualului paroh de la Ilienii, Kató Béla.

El a fost de altfel cel care a adunat și salvat aceste bănci.

Din cauza perioadei petrecute afară suportul acestor bănci a avut și el de suferit înregistrându-se numeroase lacune și lipsuri la examinarea lor.

Față de suport, stratul de culoare s-a menținut relativ bine. După testele efectuate s-a observat că este vorba de tempera grasă. Murdăria aderentă, fumul, funinginea, au acoperit în timp integral partea pictată a acestor bănci.

De asemenea trebuie să arătăm faptul că maestrul decorator a lucrat fără preparație de grund, direct pe blatul de brad. Acest lucru se vede mai bine în ornamentația de la frizele decorative.

După testele de consolidare și de curățire s-a trecut la tratamentul propriu-zis.

Tratamentul

Pentru conservarea părților pictate ale băncilor s-a injectat în orificiile de carii inactive: insecticid împotriva insectelor xilofage: lindan 3%, dizolvat în acetonă.

Biserica
reformată
Ilieni, casetă
pictată, detaliu

A urmat consolidarea stratului pictural cu emulsie de gălbenuș de ou cu fungicid de pentaclor fenolat de natriu 1%, care s-a pensulat pe suprafața casetei și a urmat o laminare a stratului pictural, cu o spatulă transparentă. Această intervenție s-a făcut în mod profilactic, pentru că stratul pictural s-a menținut așa cum am arătat deja relativ bine, lipsurile apărând mai mult acolo unde s-au înregistrat lipsuri ale suportului.

Faza următoare a lucrărilor a constat din consolidarea suportului, completarea lacunelor propriu-zise ale suportului de brad,

cu lemn uscat de aceeași esență. Adezivul folosit: clei de oase.

Aceste operații au fost executate de specialiștii locali în lemn, cu experiență în domeniu.

O etapă foarte delicată a fost cea de curățire a casetelor. După teste de curățire făcute în mai multe zone ale casetelor, s-a lucrat selectiv. Soluția de curățire: 50% alcool etilic absolut și 50% esență de terebentină s-a arătat a fi eficient (cu ulei de în nefiert 10 picături).

În mijlocul rujelor, trandafirilor, care aveau un laviu de lac colorat îmbătrânit, s-a curățit numai cu tolue.

A urmat chituiră tuturor lacunelor de strat pictural cu clei de pește 12% în amestec cu cretă de munte și în continuare șlefuirea chiturilor la nivelul stratului pictural cu vată umectată.

La caseta nr.18 situată spre ieșirea vestică, probabil în urma umezelii repetate s-a dezlipit un strat al suportului cu stratul pictural cu tot rămânând față de suportul propriu-zis un fel de “buzunar” în lățime.

Pentru al aduce la nivelul suportului s-a pensulat mai multe straturi de clei de pește la care s-a adăugat chit din clei de pește cu carbonat de calciu după care s-a presat cu un dispozitiv special din lemn de brad, strând în două menhine vreme de 5 zile.

La retuș s-a folosit culori tempera import. S-a lucrat după metoda “TRATTEGGIO” și “VELATURA”.

La vernisare s-a folosit o emulsie de ceară de albine diluată în terebentină 1:5 prin care casetele au primit un luciu mat dar sidefat.

NOTE

1. Restaurarea s-a efectuat sub supravegherea și îndrumarea arh. Kovacs Kazimir și Olasz Gabriela (OJPCN Sf. Gheorghe)-
2. Kadar Gyula, *Biserica cetate Ilieni*, Sf. Gheorghe, 1992.

DIE RESTAURIERUNG DER BEMALTEN KASSETTEN DER HOLZBÄNKE AUS DER REFORMIERTEN KIRCHE VON ILIENI (Kr.COVASNA)

Innerhalb der Restaurierung der reformierten Kirche aus Ilieni wurden auch die 1786 von Barat Moses aus Tirgu Secuiesc gemalten Kassetten der Holzbänke konsolidiert und restauriert.

Da die Bänke im Laufe der Zeit teilweise zerstört wurden, war der radikale Eingriff der Holzrestaurateure nötig. Die Malerei der Kassetten wurde von einem Tempera-Restaurateur des Kreismuseums Arad wiederhergestellt. Der erste Eingriff bestand in der Konsolidierung der Farbschicht, eine eher profilaktische Massnahme. Es folgte die Reinigung von adhärenen Verschmutzungen und die Wiederherstellung der durch Feuchtigkeit geschwollenen Stellen die Verkittung der ausgebröckelten Abschnitte. Die Retuschen wurden, je nach Fall, in Tratteggio - oder Velatura - Technik ausgeführt. Zu letzt wurden die Malerein gefirnist wodurch die Kassetten einen matten aber sidefartigen Glanz erhielten.